

Antonio Juričić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
atjurici@ffzg.hr

Tanja Salak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tcarapin@ffzg.hr

Mjesto jezične pravilnosti u vrednovanju pisanja na visokoj razini poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika

Rad predstavlja sadržajna i jezična obilježja studentskih eseja nastalih na Jezičnim vježbama iz hrvatskog kao drugog i stranog jezika VI (C1 prema ZEROJ-u) Croaticumova modula u ljetnom semestru akademske godine 2016./2017. Studenti na C1 razini prema ZEROJ-u trebali bi proizvoditi jasne i dobro strukturirane tekstove, iscrpno obrazlagati svoja stajališta naglašavajući ključna mjesta i koristeći odgovarajuća stilska sredstva. Pravopis bi trebao biti ispravan, osim poneke slučajne greške, a visok je i stupanj gramatičke ispravnosti; sustavne pogreške su rijetke i teško se primjećuju. Međutim, provedena analiza pokazuje kako se baš u pogledu jezične pravilnosti kod naprednih studenata hrvatskoga kao inoga jezika pojavljuju najveća odstupanja od ZEROJ-evih kriterija, dok su razumijevanje polaznih tekstova, sadržajna primjerenost, razvijanje teme, koherentnost, stil i vokabular na visokoj razini.

Ključne riječi: vrednovanje pisanja, studentski eseji, C1 razina HIJ-a, jezična pravilnost

1. Uvod

Često se u literaturi može pročitati da je u poučavanju inoga jezika vještina pisanja bila najslabije zastupljena od četiriju vještina. Dapače, Valdes i sur. (1992: 333) navode da se vještina pisanja nije čak ni provjeravala u testovima na kraju nastave u srednjim školama. Kad se pak vještina pisanja uvrstila u nastavni proces, onda se najviše pažnje pridavalo proizvodnji ispravnih oblika, a ne kompoziciji teksta. Međutim pisanje tekstova i na materinskome i na inome jeziku složena je zadaća koja „od pojedinca zahtijeva da osim poznavanja posebnih društvenih normi i kodova, gramatičkih pravila i zakonitosti te svakako posjedovanja dovoljno širokoga vokabulara poznaje i poštuje također principe organizacije manjih jezičnih jedinica u razumljivu i smislenu cjelinu“ (Petric 2004: 133).

Danas se vještina pisanja smješta uz bok s vještinom čitanja, vještinom slušanja i vještinom govorenja. Kada je riječ o vještini pisanja u inome jeziku, onda se, uz sadržajnu primjerenost, razvijanje teme, koherentnost, stil i vokabular, posebna pažnja pridaje i jezičnoj pravilnosti. Često se poučavatelji inoga jezika nalaze pred pitanjem koliko je jezična pravilnost važna u razvijanju i vrednovanju vještine pisanja.

1.1. Važnost jezične pravilnosti za razvijanje vještine pisanja u inome jeziku

Radovi o vještini pisanja u inome jeziku često se bave pitanjem koliko je proizvodnja ispravnih oblika važna za razvijanje vještine pisanja. Truscott (1996) u svojem često citiranom radu tvrdi da se gramatički ispravci ne trebaju i ne smiju primjenjivati u svrhu razvijanja vještine pisanja. Autor svoju tezu potkrepljuje mnogim istraživanjima koja pokazuju da je gramatičko ispravljanje neučinkovito te na kraju čak izvodi zaključak da ima negativan utjecaj na razvoj vještine pisanja. Truscott iscrpno raspravlja o mnogim značajkama gramatičkih ispravaka u pisanoj produkciji. Primjerice, postavlja pitanje što točno treba ispravljati u pisanoj produkciji, sve ili samo dijelove iz obrađenoga gradiva, a odmah potom upozorava da lektor nikada ne može biti potpuno siguran što je učenik usvojio jer učenik usvaja jezik i izvan učionice. Dalje upućuje na problem dosljednosti; često ispravljач previdi ispraviti sve greške ili pak različito ispravi istu grešku. Problem se umnaža kada se uzme u obzir da se često dva ili više ispravljачa neće složiti oko ispravaka.

Osim toga, učenici pojednostavnjuju i skraćuju svoje pisane tekstove da bi izbjegli gramatičke greške. Usto razvijaju i negativan odnos prema pisanju i općenito učenju. Iz toga Truscott zaključuje da učenici kojima se ne ispravljaju gramatičke greške u pisanim tekstovima bolje razvijaju vještinu pisanja (Truscott 1996: 355, usp. Cushing Weigle 2002: 184).

Sličnog je stajališta i Kepner (1991) koji je proveo istraživanje u kojem je grupa učenika tijekom semestra dobivala gramatičke ispravke (ispravci na razini rečenice s kratkim objašnjenjem u čemu je pogreška), a drugi komentare orijentirane samo na sadržaj eseja. Kepner je zaključio (1991: 310) kako gramatički ispravci nisu rezultirali ni poboljšanjem gramatičke ispravnosti u pisanim tekstovima ni povećanjem kvalitete pisanja. S druge strane, komentari o sadržaju pisanoga teksta pridonijeli su gramatičkoj točnosti i kvaliteti pisanja.

S Truscottom (1996) raspravlja Chandler (2003) te pobija njegove zaključke. Njezin se rad temelji na dvama istraživanjima provedenima na neizvornim govornicima engleskoga jezika na visokoj srednjoj i naprednoj razini koji su tijekom tečaja pisali autobiografije.

U prvome istraživanju studenti su bili podijeljeni u eksperimentalnu i kontrolnu grupu, pritom je jedna grupa dobivala ispravke gramatičkih i leksičkih pogrešaka tijekom semestra, a druga nije. Grupa koja je dobivala ispravke morala je ispraviti tekst prije sljedećega zadatka pisanja. Rezultat ovoga istraživanja vrlo je zanimljiv. Chandler (2003: 280) je zaključila da je ispravljanje tekstova bez uvažavanja ispra-

vaka imalo isti rezultat kao i neispravljanje. Čini se da učenici nisu obraćali pozornost na ispravke sve dok od njih nije zatraženo da ponovno napišu tekst uvažavajući ispravke. Tek tada, pisanjem istoga teksta ponovno, učenici su pokazali napredak u točnosti.

Prvo Chandlerino istraživanje pokazalo je da ispravljanje pogrešaka rezultira smanjenjem pogrešaka u daljnjem pisanju tijekom semestra, a drugo se istraživanje bavilo tipom ispravka koji je najučinkovitiji. Autorica je koristila četiri tipa ispravaka: (1) ispravljanje, (2) podcrtavanje, (3) podcrtavanje s opisom pogreške na margini te (4) opis pogreške na margini bez označavanja mjesta pogreške. Iako se nekim učenicima svidjelo dobiti samo opis pogreške, to nije bilo učinkovito jer nisu svi studenti bili motivirani tražiti točno mjesto pogreške. Podcrtavanje je bilo najbrže za ispravljača, pa time učinkovito, ali je također zahtijevalo dodatan angažman od učenika koji su trebali sami shvatiti u čemu su pogriješili. Uzimajući u obzir ispravljačev i učenikov angažman (koliko je vremena potrebno za ispravljanje, tj. razumijevanje ispravka), najučinkovitija metoda je metoda ispravljanja.

Zanimljivo je istaknuti da je Chandler u prvome istraživanju, uz ispravljanje grešaka u pisanim tekstovima, davala i kratak komentar o sadržaju koji je uvijek bio pozitivan. Upravo je i Kepner (1991) dokazao učinkovitost povratne informacije o sadržaju teksta.

Iz navedenih istraživanja možemo vidjeti da je učinkovitost ispravljanja pogrešaka u pisanim tekstovima negdje potvrđena (Chandler 2003), a negdje opovrgnuta (Truscott 1996). Čini se da danas ipak prevladava mišljenje da se greške u pisanim tekstovima trebaju ispravljati, i u materinskome i u inome jeziku. To možemo zaključiti iz prakse nastavnika, ali i iz različitih ocjenjivačkih ljestvica za vrednovanje vještine pisanja koje uvrštavaju i kriterij jezične pravilnosti.

Navedena istraživanja bave se engleskim kao inim jezikom. Kada je riječ o hrvatskom kao inom jeziku (HII), čini se da je situacija složenija. Naime, hrvatski je flektivni jezik u kojem se značenje izražava promjenama u oblicima riječi te je zbog toga jezična pravilnost više od formalnog zahtjeva – jezičnom pravilnošću postiže se preciznost u izražavanju željenog značenja.

Uzimajući u obzir specifičnost hrvatskog jezika te istraživanja (npr. Chandler 2003), ali i vlastito poučavateljsko i ocjenjivačko iskustvo, smatramo da se jezična odstupanja trebaju ispravljati, odnosno da se jezična pravilnost treba vrednovati. Zaista, u vlastitoj nastavnoj praksi pokazuje se da je ponovno pisanje eseja nakon ispravljanja učinkovito. Ova se metoda pokazuje višestruko korisnom; svi učenici su obavezni obratiti pozornost na svoje greške i još jednom napisati isti esej, a također se smanjuje mogućnost nedosljednosti ispravljača (ispravljač dobiva drugu priliku za ispravljanje u slučaju previda prvi put).

Chandler (2003) i Kepner (1991) ističu učinkovitost davanja komentara o sadržaju pisanoga teksta, a upravo na važnost i učinkovitost davanja povratnih informacija koje su brze, učinkovite i pozitivne upozoravaju i drugi autori (Dörnyei 2001, Malouff 2008) koji se bave motivacijskim strategijama u inome jeziku. Osim što po-

zitivian komentar ocjenjivača ohrabruje učenika na daljnje pisanje, također obraća pozornost na druge aspekte vještine pisanja koji ne uključuju gramatičku i leksičku točnost te time ublažavaju moguće nepovoljne utjecaje koje ima ispravljanje gramatičkih i pravopisnih odstupanja.

1.2. Ocjenjivačke ljestvice za vrednovanje vještine pisanja

Za vrednovanje vještine pisanja važno je odrediti odgovarajuću ocjenjivačku ljestvicu. Obično se ocjenjivačke ljestvice dijele na holističke (jedan rezultat) i analitičke (više rezultata za različite aspekte pisanja kao što su npr. sadržaj, kompozicija, jezik i dr.). Analitičke i holističke ljestvice uspoređivala je Sara Cushing Weigle (2002) te je navela više prednosti za analitičku ljestvicu jer je primjerenija u poučavanju inoga jezika te pouzdanija, a uvijek se može i holistički vrednovati pa usporediti rezultate. Za potrebe ovoga rada u vrednovanju vještine pisanja koristili smo se analitičkom ljestvicom Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike – ZEROJ (CEFR) jer ona uzima u obzir sve važne sastavnice pisanja, a uz to se vodimo ZEROJ-evim opisnicima u izradi testova i osmišljavanju programa. No, prije nego što prikazemo svoju analizu pisanih tekstova, potrebno je predstaviti radove u domaćoj znanstvenoj literaturi o vrednovanju pisanja, s posebnim osvrtom na rad I. Banković-Mandić koja se bavila istom temom, ali je u analizi pisanih tekstova koristila drugu analitičku ljestvicu.

1.3. Domaća znanstvena literatura o vrednovanju vještine pisanja u hrvatskom kao inom jeziku

Najčešće se radovi o vrednovanju pisane produkcije u hrvatskome kao inome jeziku bave vrednovanjem pisanja izvan nastavnog procesa, u sklopu standardiziranih testova (Udier i Jelaska 2008, Jelaska i Cvikić 2008, Ferbežar i Požgaj-Hadži 2008). Iako se u ovom radu bavimo vrednovanjem pisanja u sklopu nastavnoga procesa, čini se da se pitanja koja se otvaraju pri izradi i primjeni standardiziranih testova preslikavaju i u vrednovanju pisanja na nastavi. Naime, poučavatelji često nisu sigurni trebaju li ocjenjivati po dojmu (holistički) ili prema nekom opisniku (analitički), često isti tekst različito ocjenjuju različiti ocjenjivači, a ponekad i isti ocjenjivač, ponekad jezična (ne)pravilnost ima prevagu u vrednovanju nad ostalim aspektima pisanja kao što su stil, bogatstvo vokabulara, kohezija, koherencija. Ponekad ocjenjivači, uz oduzimanje bodova za jezičnu nepravilnost, daju dodatne bodove za dužinu ili kompleksnost teksta, dobar stil ili vokabular. A ono što se čini specifičnim za hrvatski kao ini jezik s obzirom na njegovu flektivnost i važnost jezične pravilnosti, da bi se postiglo željeno značenje, jest činjenica da lektori često najveću pozornost pridaju upravo jezičnoj pravilnosti u vrednovanju pisanja (usp. Banković-Mandić 2012), a druge aspekte zanemaruju.

Ivančica Banković-Mandić (2012) prikazala je analizu pisanih tekstova u okviru svojeg rada o vrednovanju pisane produkcije u inojezičnome hrvatskome. Njezina analiza oslanja se na djelo *Uvod u lingvistiku teksta* (R.-A. de Beaugrande i W. U.

Dressler 2010). Autorica je, slijedeći sedam kriterija tekstualnosti (kohezija, koherencija, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost, intertekstualnost), ocijenila pet tekstova učenika inojezičnoga hrvatskoga. Iste radove učenika ocijenilo je i šest lektora hrvatskoga kao inoga. Lektorske intervencije (ispravci) odnosile su se na pravopis, morfologiju, sintaksu i semantiku. Autorica je utvrdila da lektori u vrednovanju pisanja najveću pažnju pridaju jezičnoj pravilnosti te zaključila rad ovim riječima (2012: 360): „U svakom slučaju, pisana produkcija ne smije biti vrednovana samo kao gramatička analiza, iako se u ovoj maloj analizi učeničkih radova u većini slučajeva poklapa ocjena (uglavnom gramatička) pisane produkcije s analizom kriterija tekstualnosti.“

2. Instrument za vrednovanje pisanja

U Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik lektori se vode ZEROJ-em u izradi testova, a time i u ocjenjivanju vještina. Za potrebe ovoga rada analizirali smo eseje na razini C1 oslanjajući se na ZEROJ-eve opisnike. ZEROJ-ev opisnik je analitička ljestvica koja uzima u obzir sve važne sastavnice pisanja:

za ukupnu pisanu produkciju:

„Može pisati jasne, dobro strukturirane tekstove o složenim temama, naglašavajući odgovarajuća značajna pitanja, šire obrazlažući i dopunjavajući svoja stajališta dodatnim elementima, argumentima i odgovarajućim primjerima te završivši odgovarajućim zaključkom.“ (str. 62)

za gramatičku ispravnost:

„Može dosljedno održavati visok stupanj gramatičke ispravnosti; sustavne pogreške su rijetke i teško se primjećuju.“ (str. 117)

za pravopis:

„Raspored teksta, podjela na odlomke i interpunkcija dosljedni su i služe svrsi. Pravopis je ispravan, osim poneke slučajne pogreške.“ (str. 121)

za vokabular:

„Dobro vlada bogatim rječnikom, što mu omogućuje da moguće praznine spremno zaobiđe parafraziranjem. Rijetko se primjećuje da mora tražiti pravi izraz ili odustati od toga da kaže baš ono što želi reći. Dobro vlada idiomatskim izrazim i kolokvijalizmima.“ (str. 115)

U ovom radu zanimalo nas je hoće li eseji studenata na visokoj razini jezične kompetencije zadovoljiti kriterije iz ZEROJ-a, tj. hoće li jezična pravilnost odgovarati ZEROJ-evim opisnicima za razinu C1.

3. Analiza eseja

3.1. Instrument

Analizirali smo studentske eseje nastale na Jezičnim vježbama iz hrvatskog kao drugog i stranog jezika VI (C1 prema ZEROJ-u) Croaticumova modula u ljetnom se-

mestru ak. god. 2016/17.¹ Studenti su pisali eseje na temelju polaznog teksta pod naslovom *Seksizam u Hrvata* (autorica: Željka Vučković). Studentski sastavci analizirani su s obzirom na razumijevanje zadatka, organizaciju (kompozicija i koherentnost), vokabular te jezičnu pravilnost.

3.2. Rezultati i rasprava

U prilogu 1 prikazan je polazni tekst Željke Vučković pod naslovom *Seksizam u Hrvata* te uputa za pisanje eseja.

U prilogu 2 prikazano je 6 eseja na zadanu temu. Valovitom crtom označeni su dijelovi teksta koji upućuju na bogatstvo vokabulara te upotrebu konektora i modalnih izraza. Isprekidanom crtom označene su nepravilnosti koje se odnose na gramatičke i pravopisne pogreške te upotrebu pogrešnih riječi. Posebno su podebljano označeni interpunkcijski i pravopisni znakovi koji nedostaju, zagradama su označene riječi, slova ili znakovi koji su nepotrebni te nečitko napisane riječi, a brojevima u zagradama redosljed riječi. Zvezdicom su označene napomene autora eseja.

Što se tiče razumijevanja zadatka, zaključili smo da su studenti dobro razumjeli polazni tekst, smisleno uključili pojedine njegove glavne naglaske u svoje eseje, uvjerljivo ih dopunjavali vlastitim primjerima i stajalištima te obogatili stilskim sredstvima poput retoričkoga pitanja i ponavljanja pojedinih riječi na početku eseja 1:

„Je li uopće moguće razgovarati o spolovima uzimajući u obzir cijeli svijet? Toliko smo dugo na ovom planetu, toliko procesa, promjena iza nas, toliko smo svega prošli. Razvoj kultura na svijetu išao je i još uvijek ide u raznolikim smjerovima.“

Zatim uočavamo da se tekstovi većinom čitaju bez teškoća, da su jasno oblikovani u koherentnu cjelinu, da je argumentacija sistematična te da se pravilno koriste različiti konektori i modalni izrazi primjerice *s jedne strane, s druge pak strane, povrh toga, naravno, nažalost, štoviše, po mojem mišljenju, dakle, osim toga, umjesto toga, unatoč tome*.

Raspon vokabulara je također širok. Poneki izbor pogrešnih riječi ne ometa sporazumijevanje (*žensko množinstvo, eruoparalamentičar, gnušno, curice se obrežuju...*). Bogata je uporaba frazema i kolokacija: *hamletovsko pitanje, valja nam pogledati dalje od vlastita nosa, potkopavamo vlastitu budućnost i puki opstanak, drže tvoj život u rukama, građani su naišli na zatvorena vrata, često su žene na piku, ne pada mi na pamet, još od malih nogu, otvorimo oči, za stereotipe nema mjesta, pere im se mozak, feminizmu se vežu ruke, igraju ključnu ulogu, tijekom povijesti, položaj žena, izvor informiranja, nuspojava međuljudskih odnosa, privatni sektor, bombardirati informacijama, obezvrijediti ženske osobe, ponižavati žene, degradirati ljudska bića...* Isto tako važno je istaknuti primjere intertekstualnosti kao npr. u eseju 6:

„U krugu je poljskih (i, nažalost, ne samo poljskih) prevoditelja veoma poznata izreka istaknutog prevoditelja i pjesnika Barańczaka koji je usporedio prijevod i ženu tvrdeći da prijevod kao žena može biti vjeran i ružan ili lijep i nevjeran.“

¹ Zahvaljujemo kolegici Ranki Đurđević i njezinim studentima na tekstovima koje smo analizirali u ovome radu.

Na kraju osvrnut ćemo se na jezičnu pravilnost. U tekstovima nailazimo na gramatičke i pravopisne pogreške koje se vrlo lako uočavaju.

Neke gramatičke pogreške su *tijekom povijest, za lifting lice, što se tiče seksizam, oni bave ljudima, sjećam se američke reklame koje prikazuju, ...prednosti muškog svijeta kojeg stanovnici gledaju..., djeca su isto bombardirane, tko vlada medijima, pitaju se puno ljudi, seksizam je prisutan u televiziji, ...jer možda u prošlosti nemale osnovna prava, ...i je skoro pa nemoguće, kažu da su glupše, sve takve seksističke odnose potječu iz lošeg odgoja, sve dok će biti na svijetu više od jedne osobe, neće biti suglasnosti...*

Neke pravopisne pogreške su *domaćića, nemam riječi, svjetsko stanovništvo, nevesta, bez okljevanja, raspodijela, doprinjeti, prosiječan, lijepša, njegovo Veličanstvo, kao n.pr. u XXI stoljeću, da kvalitetno razgovaramo o seksizmu prvo bismo trebali, sudeći po njegovim prijevodima druga je opcija..., nažalost seksizam je, na Facebook-u, sa prijateljima.*

Dakle u analiziranim esejima studenata HIJ-a na razini C1 odstupanja od ZEROJ-evih kriterija najviše su se javljala u pogledu jezične pravilnosti. Nasuprot tomu razumijevanje polaznih tekstova, sadržajna primjerenost, razvijanje teme, koherentnost, stil i vokabular odgovaraju zahtjevima prema kojima na razini C1 ispitanici detaljno razumiju dulje, složene tekstove te velik broj idiomatskih izraza i kolokvijalizama, pišu jasne, detaljne, dobro strukturirane, razrađene, argumentirane i maštovite tekstove o složenim temama, vladaju bogatim vokabularom te se koriste aluzijama i humorom.

4. Zaključak

Vrednovanje eseja omogućuje praćenje napretka i poteškoća u učenju i usvajanju HIJ-a te je korisna povratna informacija i studentima i lektorima u planiranju aktivnosti kojima bi se pojedine jezične kompetencije usavršile. Uvježbavanje jezične pravilnosti ne može se zanemariti ni na visokim razinama poznavanja hrvatskoga jezika. Ipak, jezična pravilnost ne smije odnijeti prevagu u ukupnom vrednovanju pisane proizvodnje, nego trebamo uvažiti aspekte tekstualnosti – koheziju, koherenciju, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost te intertekstualnost vodeći računa o efikasnosti, efektности i primjerenosti – regulativnim načelima koja kontroliraju komunikaciju tekstem.

Literatura

- Bacha, Nahla. 2001. "Writing evaluation: what can analytic versus holistic essay scoring tell us?". *System* 29 (3): 371–383.
- Banković-Mandić, Ivančica. 2012. „Kako vrednovati pisanu produkciju u učenju hrvatskog kao drugog i stranog jezika?“ U *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici, Zbornik radova s 25. Međunarodnog skupa HDPL-a. Osijek: HDPL, uredili Pon, Leonard, Vladimir Karabalić, Sanja Cimer, 353–363. Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.*

- CEFR Companion Volume with New Descriptors (preuzeto 17. prosinca 2019. s www.coe.int/lang-cefr)
- Chandler, Jean. 2003. „The efficacy of various kinds of error feedback for improvement in the accuracy and fluency of L2 student writing.“ *Journal of second language writing* 12 (3): 267–296.
- Cushing Weigle, Sara. 2002. *Assessing Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Beaugrande, Robert i Wolfgang Dressler. 2010. *Uvod u lingvistiku teksta*. Zagreb: Disput.
- Dörnyei, Zoltán. 2001. *Motivational Strategies in the Language Classroom*. New York: Cambridge University Press.
- Ferbežar, Ina i Vesna Požgaj-Hadži. 2008. „Kako izraditi jezični test.“ *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 3(6): 165–182.
- Hyland, Ken. 2007. „Genre pedagogy: Language, literacy and L2 writing instruction.“ *Journal of second language writing* 16 (3), 148–164.
- Jelaska, Zrinka i Lidija Cvikić. 2008. „Procjenjivanje i vrjednovanje u hrvatskome jeziku.“ *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 1 (5): 115–125.
- Kepner, Christine Goring. 1991. „An experiment in the relationship of types of written feedback to the development of second-language writing skills.“ *The modern language journal* 75 (3): 305–313.
- Malouff, John M. i sur. 2008. „Methods of Motivational Teaching“. Online Submission Modern Languages Division Council for Cultural Co-operation. 2005. *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Petric, Ivana. 2004. „Besediloslovna primerjava pisne produkcije tujih in rojenih govorcev slovenščine.“ *Jezik in slovstvo* 49 (3-4): 133–144.
- Truscott, John. 1996. „The case against grammar correction in L2 writing classes.“ *Language learning* 46 (2): 327–369.
- Udier, Sanda Lucija i Zrinka Jelaska. 2008. „Službena provjera poznavanja inojezičnoga hrvatskoga jezika.“ *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 2 (6): 237–255.
- Valdés, Guadalupe, Paz Haro i Maria Paz Echevarriarza. 1992. „The development of writing abilities in a foreign language: Contributions toward a general theory of L2 writing.“ *The Modern Language Journal* 76 (3): 333–352.

Importance of correctness in the evaluation of writing at C1 level of Croatian as L2

The paper presents the content and language features of student essays written in Language Exercises in Croatian as a Second and Foreign Language VI (C1 according to CEFR) of the Croaticum module in the summer semester of the academic year

2016/2017. According to CEFR, students at the C1 level should produce clear and well-structured texts, fully explain their views by emphasizing key points and using appropriate styling tools. The spelling should be correct, except for a few minor slips, and there should be a high degree of grammatical accuracy; systematic errors should be rare and difficult to spot. However, this paper will show that advanced students learning Croatian as a second and foreign language deviate largely from CEFR's criteria in grammatical accuracy and orthographic control. Meanwhile, understanding the starting texts, content adequacy, topic development, coherence, style, and vocabulary are all at a high level.

Keywords: *evaluation of written production, student essays, C1 level of Croatian as L2, correctness*

Prilog 1: polazni tekst

1. Pročitajte uvodni tekst s internetskog portala Voxfeminae (dijelovi članka objavljenog 3. prosinca 2016.) i napišite esej na temu *Seksizam u javnom diskursu s posebnim naglaskom na medijima i obrazovanju* (Kako se žena prikazuje npr. u reklamama? Kakav je odnos prema ženama na radnom mjestu? Kako političari iskazuju svoj odnos prema ženama? Kako se djecu u sklopu školskog sustava uči rodnim ulogama? ...). Možete se referirati i na vlastita iskustva, na sferu djelovanja Maje Hrgović itd. Tekst treba sadržavati najmanje 400 riječi.

SEKSIZAM U HRVATA – 2016.

piše: Željka Vučković

‘Svaka ljepotica zaslužuje svoju zvijer’, slogan reklamne kampanje tvrtke Electrolux. Reklama je osim samog slogana uključivala Tatjanu Jurić u ulozi ljepotice te Electroluxov usisavač u ulozi zvijeri. Tvrtku je na propust upozorila pravobraniteljica za ravnopravnost spolova naglasivši da se „povezivanjem rodno neutralnog proizvoda (usisavača) isključivo s jedim spolom (ženskim) te isticanjem jednog spola (ženskog) kao jedinog spola koji zaslužuje njihov proizvod, tvrtka Electrolux u reklamnoj kampanji koristi spolnim stereotipima i seksizmom“, odnosno podržava spolne stereotipe o ženama kao kućanicama i ženama kao osobama koje se vrednuju na temelju fizičkog izgleda. Electrolux je reklamu naknadno odlučio povući.

Što se pak zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića tiče, žena doista nije čovjek, radi se o nekoj čudnoj biljci, ali svakako biljci, pa ju stoga 2011. godine uspoređuje s cvijećem, a ove godine s drvećem, stavljajući težište na sve one dobro poznate stereotipe o ženama. „Drvo je kao najljepša dama. Morate mu pristupiti oprezno, s ljubavlju i brinuti o njemu stalno. Ako vas nema pored dame jedno ljeto, ona na jesen živi s drugim. Tako i pored drveta – ako vas nema jedno proljeće uz drvo, ono je gotovo. Jedino maslina od drveća je k'o majka, ona, kad joj ne dođete deset godina, isto rađa. A drveće ovo, nemojte mu doći jednu sezonu i kao sa ženom – nema je“, rekao je

Bandić. „Nisam ništa rekao loše o ženama. Govorim samo da se treba šaptat, nježan biti, održavat, plijevit i biti u simbiozi s tim“, pokušao je pojasniti svoju izjavu shvaćajući možda negdje duboko kako nije bila na mjestu, ali istovremeno ne osvješćujući što je pogrešno rekao.

Sudac Nenad Lukić u obrazloženju presude za kazneno djelo prijetnje smrću muškarca koji je iznio prijetnju osudio je na godinu dana zatvora, no istovremeno u obrazloženju presude naveo – „Naučno je potvrđena činjenica da kod misaono fizioloških postavki postoji razlika između ženskog i muškog mozga kod vremenskog određivanja u prilog muškog mozga. Pokazalo se da je ženski mozak ponešto hendikepiran u tim odrednicama s obzirom na veću mogućnost vremenske dezorijentacije.“

Na Facebook grupi Nastavnici.org pojavila se fotografija stranice iz radne bilježnice za engleski jezik *Smileys* za drugi razred osnovne škole, koju je odobrilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a na spornoj stranici, koja je opravdano izazvala mnoštvo osuda, nalazi se fotografija te ispod nje zadatak gdje se od drugašića traži da na temelju fizičkog izgleda odrede koja je djevojčica lijepa, a koja ružna.

Kardinal Vinko Puljić ustvrdio je da su žene koje se upuštaju u spolne odnose prije braka – *štrace*. „Žene se ne bi trebale upuštati u tjelesna zadovoljstva prije braka, što je postalo učestalo u zadnje vrijeme kako bi isprobale koji će muž biti dobar. Pazite da tako ne bi postale štrace“, kazao je na misi povodom blagdana Gospe Loretske u Arbanasima.

Tijekom Europskog nogometnog prvenstva *Saponija* je izbacila reklamu pod naslovom „Za blistavu Hrvatsku“ čija poruka glasi da ‘iza svakog hrvatskog navijača stoji jedna žena’. U reklamama vidimo nasmijanaju mladu ženu kako pere dres svom partneru, udiše miris opranog dresa te ga pakira u kofer. Zatim vidimo hrpu razdraganih mladića koji putuju najprije trajektom, pa onda kombijem, da bi podržali svoju ekipu. U međuvremenu, ponosna na dobro obavljen posao, žena ostaje kod kuće.

Članak „Marijina poslušnost i žene danas“, objavljen u *Glasi Koncila*, kazao je pak puno o tome kako svećenstvo vidi žene. Svećenik Ivica Raguž odlučio se pozabaviti tzv. neposlušnom ženom, pa piše: „Već prve stranice Svetoga pisma kazuju da je prvi grijeh nastao zbog neposlušnosti. Neposlušnost je zajednički grijeh i Adame i Eve, ali on pogađa ponajviše ženu jer je davao prvotno po ženinoj neposlušnosti čovjeka učinio robom grijeha.“ Ističe dalje da je „po ženskoj neposlušnosti grijeh je ušao u svijet“, a stoga je „žena i danas na poseban način i dalje u velikoj napasti neposlušnosti“. Kako ništa ne bismo krivo protumačili, pojašnjava: „Neposlušnost ovdje znači da je žena u iskušenju da svoj život gradi bez Boga, da ne želi imati ‘glavu’ (Isus Krist, Crkva, muškarac) kojoj treba biti poslušna. Neposlušnost se izriče u traženju svojih prava za jednakošću koja briše razlike, u tome da žena ne želi prihvatiti da je ona od Adama, a ne Adam od nje, da je ona drugotna, a muškarac prvotan.“

„Jesi ti ikad rodila? Nisi. Onda nemoj o tome govorit“, kazao je gradonačelnik Zagreba Milan Bandić novinarki Mirjani Hrga koja ga se usudila pitati o stanju u zagrebačkim vrtićima. Ovakvo ponašanje osudilo je Hrvatsko novinarsko društvo ističući: „HND najoštrije osuđuje grube uvrede što ih je gradonačelnik Grada Zagreba

Milan Bandić uputio novinarki RTL-a Mirjani Hrgi, ocjenjujući ih skandaloznima, seksističkim i potpuno neprimjerenima bilo kojoj osobi, a kamoli nekomu tko obnaša jednu od najvažnijih i najmoćnijih dužnosti u Hrvatskoj.“

Tvrtka za vanjsko oglašavanje *outdoor akzent* koja dodjeljuje godišnju nagradu OUTWARD smatra da je gola žena ‘a way to go’. Poruka plakata je „Dobar oglas daleko se vidi“, no sama žena ne poručuje ništa, ona je samo gola, njezino tijelo je reklama.

Novinar Denis Kuljiš za *Jutarnji list* kandidatkinju za gradonačelnicu Zagreba Sandru Švaljek uspoređuje s automobilom. „Zagorka vrlo mladolika – ima 46 godina, ali joj ih nitko ne bi dao – nenametljiva je, iako se zna elegantno odjenuti za važnu prigodu i pritom izgleda, što bi se reklo, vrlo ‘feš’“, započinje on svoj tekst o političarki koja bi mogla biti na čelu Zagreba, te dodaje: “U nedjelju možeš je pak sreći kako u sportskom, sljemenskom *outfitu* gura bicikl pored svog visokog, mišićavog muža zaraslog u crnu bradu, koji ni trenutka ne djeluje dominantno u paru sa svojom krhkom ženicom. Ispod haube *Passata* imamo tu, ako ne *dragster*, a ono motor visokih performansi“, zaključuje Kuljiš.

Kolinda Grabar-Kitarović komentirala je situaciju u BiH te se dotaknula i moguće opasnosti vjerskog radikalizma, što se nije svidjelo voditelju i vlasniku Face TV-a Senadu Hadžifejzoviću koji ju je umjesto argumentiranom kritikom zasuo seksističkim komentarima. „Poruka iz vjeronauka za hrvatsku predsjednicu, drugaricu Kolindu ... Tumačenja vjera su vam banalna. Ne pristaje vam biti manijakalna niti antiklerikalna. Greška vam je kardinalna, pitajte bosanskog kardinala. Tek poneka plavuša je banalna. Vi morate biti ličnost intelektualna. Vi ste osoba senzualna, naša stanja prema vama su veoma emocionalna. Glede nas Bosanaca, vi ste gospođa fatalna, dapače, što više, žena idealna. Ne kvarite naša osjećanja, doduše, muški orijentalna prema vama, abnormalna i maksimalna. Drugarice predsjednice, za mene bi jedna komunikacija s Vama verbalna, u intervju formi bilateralna bila zadovoljština nenormalna ... I poruka finalna, u stresu ste, prijala bi vam terapija fizikalna i to zaista vrlo, vrlo radikalna“, poručio je Hadžifejzović.

Prilog 2: Eseji učenika

Esej 1

Je li uopće moguće razgovarati o spolovima uzimajući u obzir cijeli svijet? Toliko smo dugo na ovom planetu, toliko procesa, promjena iza nas, toliko smo svega prošli. Razvoj kultura na svijetu išao je i još uvijek ide u raznolikim smjerovima. Po mojem mišljenju, nije moguće sad odrediti koje potrebe imamo, kao grupa, kao ljudskost. Da kvalitetno razgovaramo o seksizmu, prvo bismo trebali točno odrediti grupaciju na kojoj se koncentriramo. Na primjer Europa. Međutim, mislim da čak i unutra jedne male Europe postoji toliko različitih stavova što se tiče spolova, njihovih karakteristika i uloga da bilo (2) bi (1) teško naći zajednički jezik. Prvenstveno, trebali bismo svi

znati potrebe i mišljenja drugih ljudi, predstavnika drugog spola. Na temelju tog znanja trebali bismo se ponašati ovako da ne bismo uzrokovali negativne osjećaje kod drugih. Jednostavno pravilo. No problem je u tome što ne pridajemo dovoljno važnosti i pažnju drugima ili ne uzimamo u obzir njihovo mišljenje koje je ključno jer se tiče njih samih. Stoga se suočavamo sa seksizmom na svim poljima javnog i privatnog života.

Lako je uočiti seksizam u medijima. Žene – fino sređene, našminkane, brine se za kuću, čiste, peru, peglaju. Reklamiraju deterdžente za čišćenje, začine za kuhanje, igračke i slatkiše za djecu. Muškarci – u reklamama se voze autima. Ništa drugo mi sada ne pada na pamet. Moram priznati da već jako dugo ne gledam TV. Zanima me koji je razlog toga da se ne mogu sjetiti više reklama u kojima glume muškarci. Možda zato što sam podsvjesno registrirala što pripada meni, kao ženi? U tekstu Željka Vučkovića čitamo o pristupu prema ženskoj ulozi u odnosu na kućanske poslove. Poruka je jasna – dom sprema žena plus vrednovanje se žena odvija na razini njezinog izgleda. U drugoj se reklamama sučeljavamo sa sličnom slikom, žena pere, a osim toga se (2) raduje (1) zahvaljujući dobro obavljenom poslu te ostaje doma kad njezin muž ide na izlet sa prijateljima muškog spola.

Nedavno se na internetu ukazala snimka jednog europarlamentičara koji govori bez oklijevanja tijekom sjednice kako žene (2) su (1) gluplje od muškaraca, da imaju manje mozgove. (...)

Živimo u državama u kojima dopuštena (2) je (1) sloboda govora i sloboda mišljenja. Jedan je od izazova za nas, ljude XXI. Stoljeća, suočavati se s raznovrsnim mišljenjima.

Dobro je početi od rada na sebi pa na svom primjeru pokazivati kako bismo željeli da izgleda realnost oko nas. Međutim, smatram da dok će biti na svijetu više od jedne osobe, neće biti suglasnosti oko ičega. S jedne strane divno je to da smo različiti, s druge pak ima to svoje ogromne mane.

Esej 2

Seksizam je prisutan u društvu, ali to nije nešto novo. Oduvijek je postojao i to se može vidjeti tijekom povijest čovječanstva. Po mom mišljenju, položaj žena u društvu danas je mrvicu bolje nego prije, ali kao društvo čeka nas ogroman posao kako bismo se sensibilizirati da život počinje od žene. Mediji su kompleksni pojam koji imaju važnu ulogu u društvu i često spominje se da tko kontrolira medije, kontrolira umove. U procesu globalizacije mediji sve više postaju glavni izvor informiranja, bave ljudima i preuzimaju najvažniju ulogu u njihovom životu. Oni imaju veliku moć utjecaja na formiranje javnog mišljenja i stavova te ponašanja ljudi u društvu. Glavno sredstvo za manipuliranje stvarnosti je manipulacija riječima. Tko vlada medijima, ipak pitaju puno ljudi. Medijima vladaju tajkuni i PR agencije koji koriste medije ne samo da „pomognu“ ljude kako bi bili sposobni donijeti vlastitu odluku nego koriste medije i reklame kao marketinški trik. Žena u svim reklamama je (2) lijepa (1), ima bujnu kosu, lijepo tijelo i brine se za svoj imidž. Iako nisam rođena u 1970., sjećam se američke reklame koje prikazuju ženu kao domaćiću, kuha sve obroke, za obitelj priprema kolače, brine se za

djecu i na kraju je uvijek nasmijana. Masovni mediji su (2) postali (1) glavni odgojatelji ljudi, a naročito djece i mladih. Najveće svjetske korporacije koriste žene i ponekad djecu kako bi postigli cilj i targetiraju dobnu skupinu. Nitko ne cijeni ženu koja radi cijeli dan, i nema vremena za sebe jer mora paziti na djecu i kuću. Ljudi su navikli gledati na TV-u žene poput Kim Kardashian, Severine, Jelene Rozge koje nisu ništa radile u životu, ali su lijepe i poruka koje medije žele dati je „budi poput njih i imat ćeš osiguran život“. Djeca su isto bombardirane takvim slikama i informacijama svaki dan. Često na udarnom terminu emitiraju se programe koje nisu prigodne za njih.

Što se tiče seksizam na radnom mjestu, mislim da je više vidljiv u velikim kompanijama ili korporacijama, znači konkretno u privatnom sektoru. Često to sam sama suočila puno puta u Albaniji gdje direktor (2) ili vlasnik kompanije te (1) gleda kao objekt. On „drži tvoj život“ u rukama kao poslodavac i ti moraš trpjeti. U Albaniji to se vidi na kompanijama koje se bave marketingom, prodajem ili u bankama gdje se očekuje od žene zbog njezine pozicije i kontakta s klijentima da bude uvijek „u formi“. Često te (2) žene su (1) na piku i subjekt razgovora između muškaraca.

Neću uopće komentirati objave političara u Saboru jer za to nemam riječi. Često čitam kao n.pr Milanka Opačić oduzima* pet minuta kronike ili cijeli članak za novu frizuru, novu haljinu i za lifting lice. Kad gledamo tko su ljudi koji nas zastupaju u Saboru, onda (to) je sve jasno.

*Oduzima – nisam sigurna da li se koristi ovaj glagol jer ne oduzima ona, nego novinari (2) daju joj (1) prostor.

Esej 3

U 21. stoljeća, hvaljeno za brojna dostignuća i otkrića, suočavamo se s jednim jako primitivnim problemom: živimo u muškom svijetu. Nisu muškarci konkretan problem, nego činjenica da 52% svjetskog stanovništva čine žene, ali je svijet ipak muški, a žensko množinstvo, dapače, neznačajno, unatoč statistici. Povrh toga, muška svjetska dominacija je (2) normirana (1) usporedno sa degradiranjem sva ženska bića. Ne znam zapravo bismo li mogli problem nazvati primitivnim: čak su i neandertalci koji su čuvali svoje žene kod kuće (u špiljama) radili to iz pukog razloga da je žena majka (ne njihova sluškinja, potčinjena, igračka) i kad ne bi nju zaštitili, svi bi pomrli i nestali u samo jednoj generaciji.

Gnušno mi je kad danas čujem komentar da žene nemaju pravo buniti se, jer su možda u prošlosti nemale osnovna prava, ali je sada stanje puno bolje. Alo?! Istočnoevropske djevojke su masovno otimane i prodavane kao bijelo roblje, u Saudijskoj Arabiji ne smiju voziti auto, u Kini se ženske bebe pobacuju, afričke curice se bez anestezije obrežuju, a na internetu u svakom trenutku možete sebi kupiti trinaestogodišnju indijsku nevestu.

Ali svakako, zaposlena, samostalna, bijela, heteroseksualna Amerikanka, rasna ženka je uzeta kao prosjek, dakle, ženama je sve pet, a feministkinje su one koje su ogorčene jer nisu uspjele naći supruga. Predstavljam Vam(a) njegovo Veličanstvo – seksizam.

Žalosno je što seksizam (2) ne gleda se (1) kao nekakva izraslina društva ili nu-spojava međuljudskim odnosima, što zapravo i jest – to je (kaže naše društvo) ženska izmišljotina, kapric. Prihvaćeno je kao normalno i svakodnevno (svakodnevno je, normalno nije) i naše društvo živi u simbiozi s tim. Ako se s time ne slažeš i boriš se protiv toga, bit ćeš obilježena kao žena cvilidreta koja ili ne zna što želi ili previše želi i traži, previše priča i čak se osuđuje da traži jednakost s jednim muškarcem! Bit ćeš žustro osuđena i ismijana.

Razočaravajuća je istina da je seksizam ušao duboko u biti, u jezgra društva (i) je (2) skoro pa (1) nemoguće riješiti ga se. Obrazovna politika je (2) to prihvatila (1) i susreće se u udžbenicima i obrazovnim materijalima i zbog toga se doslovno pere mozak brojnim dječaca, a i curicama koji iz školske klupe izađu s tim stavom duboko urežanim. Feminizmu se vežu ruke. A i nije samo to. Djevojčice nose ružičasto i crveno, imaju dugu kosu, igraju se strogo barbikama, nježni su, fini, tihi. Dječaci nose plavo, ne smiju plakati, ne smiju se igrati s djevojčicama. Još od ranjoj dobi(,) oduzima im se pravo da sami oblikuju svoj identitet – to radi društvo.

Seksistički odgoj ne završava tu, on je doslovno dio cjeloživotnog učenja. Mediji također trovaju nas s tim propagandom, maksimalno objektiviziraju i onevrijednuju ženske osobe, stavljaju ih u ulozi reklame, iskorištavaju ih i eksploatiraju ih fizički i psihički. Žena je mašina za rađanje bebe, kuharica, sluškinja, čistačica, ljubavnica, seksi tajnica, mlada studentkinja, žena je sve, a ljudsko biće nije.

S tim mišljenjem smo dogurali do ovdje gdje sad jesmo. Svatko uzima za pravo da o nama priča kako god poželi, ne očekivši otpora, bunenje ili nezadovljstva.

Pa ako nemaju nikakvo razumijevanje, vratimo se našim neandertalnim mužima u špiljama, i ostavimo muškarce da se ispoubijaju bez njihove superžene, vječito ponižavane i degradirane, pa možda će tek tad shvatiti što su sami uništili i izgubili.

Esej 4

Ako netko misli da u XXI. stoljeću seksizam u javnom diskursu uopće ne postoji, onda živi u nekom bajkovitom svijetu ili očito ne prati što se događa u medijima. Danas u skoro svakoj zemlji možemo naći primjere seksizma koji se širi uglavnom kroz medije, ali istovremeno kroz obrazovanje.

Mediji imaju izdašan utjecaj na društvo i pojedinca i zbog toga trebali bismo više paziti kakvu nam sliku žena pružaju. Žene se u različitim medijima najčešće pojavljuju u reklamama gdje često igraju ulogu pravih kućanica kojih je jedini posao briga za djecu i kuću te kuhanje ukusnog ručka kad suprug dolazi s posla. U Poljskoj seksizam na televiziji je (2) stalno (1) prisutan posebno u reklamama prehrambenih dodataka. U takvim reklamama žena uvijek mora biti mršava (dodatci za gubitak kilograma) i mirna (žena koja je na poslu nervozna odmah dobiva poseban lijek). Nažalost, najčešće samo (2) njezino tijelo je (1) reklama. Štoviše, političari koji su na visokim pozicijama i koji zbog (2) svoje stalne prisutnosti u medijima trebali bi (1) biti uzor dobrog ponašanja još dalje podržavaju spolne stereotipe o ženama. Dakle političari svojim seksističkim komentarima naglašavaju da žene nisu u mogućnosti

obavljati isti posao koji obavljaju muškarci te da ne bi morale biti na višim pozicijama u društvu ili iskreno kažu da su glupše.

Prema meni, sve takve seksističke odnose prema ženama potječu iz lošeg patrijarhalnog i vrlo konzervativnog odgoja. Obrazovanje u školama igra ključnu ulogu u odgoju djece i u tome kako će se pojedinac kasnije ponašati. Djeca u školi ne mogu učiti da ocjenjuju pojedinca samo na temelju izgleda. Umjesto toga trebala bi učiti da su žena i muškarac ravnopravni, a to što ih razlikuje su (2) samo (1) neki biološki elementi!

Osim toga mora se promijeniti stav poslodavaca prema ženama koje vrlo često ne dobivaju posao samo zbog svojeg spola. Poslodavci smatraju ženu kao radnika koji manje vrijedi, koji neće obavljati svoj posao toliko dobro kao muškarac ili s kojim će u budućnosti biti problema ako kasnije želi imati obitelj.

(...) Trebamo paziti na to kakve slike žena i muškaraca potječu iz medija i reagirati na seksizam i spolne stereotipe.

Esej 5

Seksizam je oduvijek bio prisutan - u svakodnevnom životu, na poslu, u društvu, u politici, političkim govorima u Saboru, u obrazovanju – on je svugdje. Seksizam se može osjetiti, on i njegova prisutnost još u ranijem djetinjstvu iako većina ljudi nije toga svjesna. Seksizam je, kako je već jednom rekla poznata hrvatska novinarka i spisateljica Maja Hrgović, znak neodgojenosti, a, po meni, je (2) čak (1) i znak slabosti i manjeg samopouzdanja. Nažalost, seksizam je ukorijenjen u emocijama i obrazovanju što pokazuje da mi živimo s njime i prihvaćamo ga još od malih nogu.

Seksizam je svugdje – na televiziji, na reklamama i reklamnim plakatima koji su po zidovima grada, na Facebook-u, seksizam je prisutan na mjestima dostupnima djeci. Naša djeca rastu okružena seksizmom i naravno nesvjesno upiju ono što ih okružuje, a najgore je to što sami roditelji (*nečitko napisana riječ*) svoj način odgoja kojim se koriste, a tako još pridonose tome da se on širi. Čemu i kome je potrebna ta raspodijela boja, zašto je uopćeprihvaćeno da djevojčica mora nositi ružičaste haljine, a dječak plavu odjeću? Zašto majke daju svojim djevojčicama plastične bebe, a ne ostave ih da same to poželev, odnosno da poželev (*nečitko napisana riječ*) rodnim odnosima i ulogama i ustvari zašto se samo djevojke moraju pripremati za to, kad su i muškarci dio jedne obitelji, oni isto moraju imati (*nečitko napisana riječ*) ulogu? Žao mi je da (*nečitko napisana riječ*) krivi samo roditelji, nego i neki (*nečitko napisana riječ*) ili upravo možda sustav obrazovanja. (...)

„Svaka ljepotica zaslužuje svoju zvijer“, kaže Elektroluxova reklama ili konkretnije reklamni slogan njihove kompanije. U reklami je prikazana Tatjana Jurić u ulozi ljepotice, a Elektroluxov usisavač u ulozi zvijeri. U toj reklami se ističe samo jedan spol – ženski. Na taj način tvrtka pokazuje da pravo na „onu zvijer“ imaju samo žene, odnosno jasno se vidi kako Elektrolux podržava spolne stereotipe o ženama kao kućanicama i kao osobama koje se ocjenjuje na temelju fizičkog izgleda. Zašto? Po meni, svatko u ovom svijetu ima pravo posjedovati „ovu zvijer“ i nema veze je li muškarac ili žena. (...) Nije bitan spol, bitno je što jesmo, što možemo, što znamo, kako ćemo

doprinijeti razvoju naše djece, svijeta u kojem živimo. A mi žene ne trebamo odustati i moramo se i dalje boriti protiv seksizma jer ne zaslužujemo to. I mi imamo isto mjesto u društvu, na poslu i bilo gdje.

Esej 6

Mediji i obrazovanje to sistemi koji su(,) s jedne strane(,) pokazatelj aktualnog stanja društva, a s druge strane (-) imaju veliki utjecaj na promijene ili nastanke dosadašnjih predodžaba, stavova, mišljenja. Seksizam je pojava koju bismo uz pomoć tih dvaju sistema mogli u velikoj mjeri iskorijeniti, ipak - to baš oni su „proizvođači“ muškog svijeta kojeg stanovnici gledaju kroz „seksističke“ naočale.

Čini mi se da feminizam ima još puno posla u cijeloj Europi, ali se neophodnost iskorijenjenja javnoga seksizma tiče prije svega uz države koje imaju dugu tradiciju patrijarhata te su doživjele političke i ekonomske (pa i društvene) bure u drugoj polovici 20. stoljeća (komunizam/socijalizam, tranzicija – oduševljenje kapitalizmom, konzumerizam). Te zemlje – s relativno mladom i često (do danas) prizemnom demokracijom – nisu „društveno zrele“ te nisu odradile lekcije ravnopravnosti.

Ti su problemi vrlo složeni i pitanje nije samo svakodnevni odnos muškaraca prema ženama, položaj žene ili društveno smatranje uloge žene, nego također „veliki“ pojmovi kao su npr. ekonomija, odnos moći, simboličko nasilje itd. Zašto mediji širu određenu, navodno, poželjnu sliku žene, zašto norma koja vlada u virtualnom svijetu nastaje biti norma u realnom životu? Zašto se ravnopravnost ne isplati? (...)

Seksizam je prisutan(:) u jeziku, u lektirama, u školskim programima, na internetu, u televiziji, u političkim i crkvenim govoru; u zraku kojim diše „postpatrijarhalno“ društvo. Dišemo nesvjesno i to je možda i najveća opasnost seksizma. Ne znam koliko bi Maje Hrgović* trebala imati svaka zaražena zemlja da bi se nešto stvarno i dugotrajno promijenilo.

Profesori, intelektualci koji se ne bave tom temom – najčešće imaju odnos prema ženama sličan prosiječnom stavu. Dominantna pozicija je ugodna, upisuje se u sliku stvarnosti u kojoj živimo pa nema potrebe ni smisla da je mijenjamo. (...) U krugu je poljskih (i, nažalost, ne samo poljskih) prevoditelja veoma poznata izreka istaknutog prevoditelja i pjesnika Barańczaka koji je usporedio prijevod i ženu tvrdeći da prijevod kao žena može biti vjeran i ružan ili lijep i nevjeran. Sudeći po njegovim prijevodima, druga je opcija bila za njega bolja (i lijepša).

Mene mišljenje (razmišljanje ?!) o tim temama često obeshrabruje, jer – čini se – trebamo potpune revolucije, potpune promijene društvene strukture, državne politike i ekonomije. Ne vjerujem da ćemo postići ravnopravnost idući korak po korak. Osim zlonamjernosti i velikih snaga (medija, politike), trebamo se još suočiti sa sveobuhvaćućom glupošću, a jako je teško naći oružje za borbu s takvim neprijateljem. Pardon, neprijateljicom.

*Ne slažem se sa svim što radi i kaže M. H., tu služi samo kao simbol čovjeka koji je svjestan da diše.